

соціального педагога в общеобразовательном учебном заведении. Обоснованно взаимодействие как взаимосвязанный процесс обмена воздействий между его участниками и ее составляющие. Представлены результаты исследования по выявлению особенностей взаимодействия участников учебно-воспитательного процесса. Освещены важность привлечения педагогов и родителей к взаимодействию в процессе консультативной деятельности социального педагога. Определены содержание социально-педагогического консультирования учащихся, родителей, учителей, администрации. Сосредоточено на условиях эффективного взаимодействия и социально-педагогического консультирования, реализация которых будет способствовать созданию воспитательной среды.

Ключевые слова: консультирование, социально-педагогическое консультирование, особенности консультативной деятельности социального педагога в общеобразовательном учебном заведении, взаимодействие, участники учебно-воспитательного процесса.

NEIZHPAPA LIUDMILA. *Social and pedagogical consultation to ensure the interaction of participants of the educational and professional process of the general educational institution.*

The article analyzes the features of social-pedagogical counseling, specifies the advisory activity qualities of a social pedagogue in a general educational institution. The interaction is substantiated as an interconnected exchange process of influences between its participants and components. The research results on revealing peculiarities of the participants interaction in the educational process are presented. The importance of involving teachers and parents into interaction in the process of consulting a social pedagogue is highlighted. The content of social and pedagogical counseling of students, parents, teachers, administration is outlined. The focus is on the conditions of effective interaction and socio-pedagogical counseling, the implementation of which will promote the creation of an educational environment.

Key words: counseling, social-pedagogical counseling, peculiarities of the advisory activity of a social pedagogue in a general educational institution, interaction, participants in the educational process.

УДК: 378.091.217:379.8:378.035

Олійник Г. М.

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ

У статті здійснено теоретичний аналіз наукових підходів до трактування сутності поняття «соціальне виховання», яке розглядається як система соціально-педагогічних, культурних, сімейно-побутових та інших заходів, спрямованих на оволодіння й засвоєння дітьми й молоддю загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в них стійких ціннісних орієнтацій і адекватної соціально спрямованої поведінки студентів.

Розкрито соціальне виховання студентської молоді у сфері дозвілля. Проаналізовано структуру дозвілля студентів, яка формується під впливом діяльності, пов'язаної з освітою і самоосвітою, активною суспільною діяльністю, політичною та громадською діяльністю, підтримкою здоров'я, розвитком творчих здібностей особистості, ігрової діяльності, дозвіллевого спілкування, пасивного відпочинку, а також антикультурною діяльністю. Визначено, що соціальне виховання органічно пов'язане з навчанням, освітою, дозвіллям, психологічною підготовкою особистості, самоосвітою. Адже це єдиний комплексний інтегративний багатофункціональний процес, який припускає використання всього наявного арсеналу педагогічних засобів і можливостей у цілях морального, соціального становлення та розвитку особистості. Виокремлено види і форми дозвілля студентів. Серед них стрімко поширюються комп'ютерні ігри, віртуальний шопінг, відвідування віртуальних семінарів, перегляд фільмів та кліпів, спілкування з «віртуальними друзями» та родичами в соціальних мережах, читання й навчання за допомогою комп'ютера тощо.

Ключові слова: соціальне виховання, сфера дозвілля, студентська молодь, структура та зміст дозвілля, види, форми дозвілля.

Соціальне виховання студентів, яке здійснюється у сфері дозвілля дає їм великий досвід взаємодії з людьми, створює умови для позитивно спрямованого самопізнання, самовизначення, самореалізації, самовдосконалення та адаптації в соціумі.

Соціальне виховання здійснюється через інститут освіти, який значною мірою формує молоду людину як особистість, що володіє особливим набором норм та цінностей. Щоб забезпечити ефективний перебіг соціального виховання студентської молоді необхідно створити умови, спрямувати та удосконалити структурний зміст, організаційні форми й методи навчально-виховного процесу. Потрібно перш за все допомогти студентам зорієнтуватися у складних сучасних соціальних реаліях, оволодіти основними морально-етичними знаннями, уміннями та навичками, духовними цінностями, зрозуміти своє покликання, тим самим визначивши своє місце у суспільному житті. Особлива роль у процесі соціального виховання належить сфері дозвілля.

Сфера дозвілля – складова соціального простору, в якій мають створюватися умови для задоволення широкого кола дозвіллевих потреб, адже дозвіллеве середовище – це простір для реалізації соціального виховання через надання соціальним суб'єктам розмаїття можливостей непримусової соціальної самореалізації.

На соціальний характер виховання звертали увагу зарубіжні та вітчизняні дослідники, а саме: Т. Алексєєнко, О. Безпалько, М. Галагузова, М. Горячов, І. Зверєва, А. Капська, О. Кузьменко, Л. Коваль, А. Коджаспіров, Г. Коджаспірова, Л. Крившенко, В. Нікітін, Л. Мардахаєв, О. Мудрик, М. Плоткін, А. Рижанова, А. Сбруєва, С. Хлебнік, М. Шакурова та ін.

Мета статті – розкрити соціальне виховання студентів у сфері дозвілля.

У енциклопедії для фахівця соціальної сфери соціальне виховання у широкому значенні охоплює всі види виховання (моральне, трудове, фізичне та ін.). У цьому випадку «головна мета соціального виховання полягає у формуванні людини, готової до виконання суспільних функцій працівника і громадянина. А у вузькому значенні соціальне виховання розуміють як розвиток людини в спеціально створених виховних організаціях у процесі планомірного створення умов для її відносно цілеспрямованого позитивного розвитку та духовно-ціннісного орієнтування, як багаторівневий процес засвоєння знань, норм поведінки, відносин у суспільстві, у результаті якого особистість стає повноправним членом суспільства» [2, с. 90].

Інше тлумачення поняттю «соціальне виховання» дається у «Словнику з педагогіки»: «соціальне виховання – це процес і результат стихійної взаємодії людини з найближчим життєвим середовищем і умовами цілеспрямованого виховання (родинного, духовно-етичного, громадянського, правового, релігійного та ін.); процес суспільного вирішення завдань активного пристосування людини до певних ролей, нормативних установок і зразків соціального виявлення; планомірне створення умов для відносно цілеспрямованого розвитку людини у процесі її соціалізації» [3, с. 336].

У навчальному посібнику Л. Коваль, І. Зверєвої, С. Хлебнік «соціальне виховання розглядається як система соціально-педагогічних, культурних, сімейно-побутових та інших заходів, спрямованих на оволодіння й засвоєння дітьми й молоддю загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в них стійких ціннісних орієнтацій і адекватної соціально направленої поведінки» [4, с. 25]. Дослідженню соціального виховання студентів у сфері дозвілля, нажаль, приділяється недостатньо уваги.

Часто дозвілля постає як вид діяльності, що передбачає не лише поведінку особистості, а й дії, що розкривають активність, сутність суб'єкта. Універсальність дозвіллевої діяльності зумовлена, насамперед, багатством її предметної та видової різноманітності. Значні можливості цієї діяльності криються в забезпеченні рекреації шляхом зміни одного виду діяльності на інший, саме у цьому реалізується компенсаторна функція дозвілля, його роль у розширенні діапазону життєдіяльності людей. «Дозвілля є сферою багатогранного сприйняття дійсності, задоволення гедоністичних потреб, користування широким спектром цінностей цивілізації. Активність дозвілля здатна ефективно стимулювати включення особистості у культурно-творчий процес, забезпечити перехід від споживання до виробництва конструктивної діяльності в ситуації вільного вибору її конкретних видів, що відповідають інтересам та потребам особистості» [5, с. 157]. Дозвіллева діяльність для відновлення фізичних, емоційних та інтелектуальних сил, психологічного, пізнавального і фізичного розвитку, формування світогляду та культури молодих людей визнається будь-яким суспільством. «Залежно від рівня культури суспільства та індивіда зокрема здійснюється вибір форм дозвілля, спрямованих на активну творчість, навчання, освіту, самоосвіту, культурні потреби. Особливої уваги набувають організаційно-педагогічні умови дозвіллевої діяльності студентської молоді, а саме можливості навчально-виховної та пізнавально-розвивальної діяльності її суб'єктів» [7, с. 36].

Об'єктом дослідження є студентська молодь у сфері дозвілля, як особлива соціальна група, якій притаманні характерні риси, ознаки та система цінних орієнтацій, ступінь залучення її в структуру дозвілля, що дає великі можливості оновлення, збагачення й актуалізації дозвіллевої діяльності відповідно до реальних запитів цієї соціальної групи.

За визначенням О. Семашка, «студентство – це група людей молодого віку, які об'єднані виконанням потенційно найбільш значущих для суспільства спеціальних навчальних та соціально-підготовчих функцій, тимчасово не беруть участі в суспільно-продуктивній праці» [8, с.145].

Студентству притаманні такі риси: «об'єктивність існування; виконання в суспільстві певних функцій, однозначна детермінованість соціальної поведінки членів групи, певна цінність і самостійність відносно інших соціальних груп, специфіка соціально психологічних рис та системи цінностей, соціальна динамічність, акумулятивно-споживацькі установки» [10, с. 145].

Студентство також визначають як особливу соціальну категорію, специфічну спільність людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти.

Загалом, студентство як соціальна група вирізняється знаннями, цілями і цінностями, поведінкою, оцінкою та ставленням до оточуючого середовища. Також студентство характеризується певним спільним видом діяльності (навчання), спільним побутом (проживання в гуртожитках), спільним спілкуванням у студентських групах. Студент виконує певну соціальну функцію, котра виявляється у підготовці до подальшого виконання професійної діяльності й досягненні певного соціального становища. Студентська молодь є суб'єктом як освітньо-професійної діяльності, так і соціально-культурної. Студентство завжди реагує на ті зміни, що відбуваються в суспільстві й бере активну участь у здійсненні цих змін, формуючи свою позицію. Навчальна діяльність студентів проходить у постійному взаємозв'язку з дозвіллевою діяльністю, в якій студент має можливість взаємодіяти з соціальним оточенням та задовольняти різні соціальні потреби.

Дозвіллева діяльність студентів є сукупністю творчих занять, що здійснюються разом із засвоєнням навчальних дисциплін, а також є особливою ланкою освітнього процесу, який здійснюються студентами відповідно до їх власних інтересів з метою соціалізації. На відміну від навчальної, дозвіллева діяльність вирізняється нерегламентованістю, демократичністю, свободою вибору, відкриває можливості для інтелектуальної, фізичної, творчої, ігрової діяльності, що сприяє максимальній самореалізації молодій людині.

Студентське дозвілля має свої соціально-психологічні особливості. Йому притаманні емоційна та фізична активність, зміна настрою і поведінки, психологічне й емоційне сприйняття, певні судження та переконаннями, зміна економічного і соціального статусу. Організація дозвіллевої діяльності має здійснюватися відповідно до вікової структури особистості, інтересів та потреб, тому що баланс інтересів і потреб сприяє розвитку, а також реалізації особистості.

Звідси випливає, що структура та зміст дозвіллевої діяльності студентства зумовлюється відмінними формами та видами, що визначаються як об'єктивними,

так і суб'єктивними чинниками. Проте цей процес взаємодії є можливим лише за умови соціально-педагогічної організації процесу дозвілля.

Для вивчення студентського дозвілля доцільно проаналізувати його структуру. Структура дозвілля студентів формується під впливом діяльності, пов'язаної з освітою і самоосвітою, активною суспільною діяльністю, політичною та громадською діяльністю, підтримкою здоров'я, розвитком творчих здібностей особистості, ігрової діяльності, дозвіллевого спілкування, пасивного відпочинку, а також антикультурною діяльністю. Отже, на формування структури дозвілля студентів впливає вся сукупність занять, що створюють систему взаємодії людини з об'єктами навколишнього світу, що містять матеріальні предмети, інформацію, форми суспільної свідомості, інших людей тощо.

До основних і найбільш типових видів дозвіллевої діяльності молоді можна віднести навчально-пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, культурно-творчу та соціально-творчу діяльність [11, с. 42-48].

Серед наукових праць є чимало досліджень студентського дозвілля, яке відбувається в межах позанавчальної діяльності. Типові напрями організації дозвілля, які потребують осучаснення – це участь студентів у студентських клубах, гуртках, товариствах, студіях, спільнотах. Актуальними формами дозвіллевої діяльності студентів в Україні є: спортивно-масовий туризм, художня самодіяльність, аматорські об'єднання, драматичні гуртки, клуби. Організація дозвілля студентів як напрям позанавчальної діяльності традиційно відбувається під час свят, конкурсів, спартакіад, КВК, які передбачені планами виховної роботи ВНЗ, але іноді є другорядними порівняно з іншими видами позанавчальної діяльності.

Отже, студентське дозвілля відбувається здебільшого традиційними засобами, які сформувалися у процесі розвитку закладів вищої освіти індустріального періоду (спортивна, мистецька, наукова, громадська та ін.), що загалом регламентується провідними виховними сферами, які відбивають конкретні виховні завдання і відповідні напрями: національно – патріотичний, інтелектуально-духовний, громадянсько-правовий, морально – етичний, екологічний, художньо-естетичний, трудовий та фізичний. Окремим напрямом соціальне виховання, яке безпосередньо впливає на соціальну позицію сучасного студента та виявлення її, зокрема через дозвілля, не передбачається, інформаційно-комунікативна активність не достатньо охоплена, але має відображати перспективу розвитку студентської молоді в інформаційному суспільстві.

Водночас практика студентського дозвілля, яка в інформаційному суспільстві відбувається і в умовах соціально-виховного середовища, і поза межами ВНЗ, змінюється швидкими темпами, оскільки цей соціальний суб'єкт інтенсивно опановує інформаційний простір, реалізує в ньому дозвіллеві потреби. Вплив інформатизації та глобалізації суб'єктивізує студентський дозвіллевий простір і, водночас, додає йому соціальних ризиків.

Якщо стосовно конкретизації видів і форм дозвілля студентів такі вчені, як: О. Бойко, В. Березан зазначають, що стрімко поширюються комп'ютерні ігри, віртуальний шопінг, відвідування віртуальних семінарів, перегляд фільмів та

кліпів, спілкування з «віртуальними друзями» та родичами в соціальних мережах, читання й навчання за допомогою комп'ютера тощо [1, с. 31–33].

Нині абсолютна першість в проведенні вільного часу студентами належить самим студентам, оскільки молоде покоління активно шукає, запозичує і створює його взірці за допомогою глобальної мережі. Наприклад, студенти легко налагоджують контакти з представниками ВНЗ не тільки в межах країни, але й поза нею, оскільки не тільки опанували технологічні можливості, але й переважно знають іноземні мови [6].

Актуальною є й ігрова діяльність, зокрема онлайнві комп'ютерні ігри, які розвиваються і надають додаткових можливостей розвитку. Наприклад, жанр ігрового роману створює ілюзію участі в процесі динаміки сюжету. Ігрова комп'ютерна діяльність перетворюється на змагання й активізує субкультуру геймерів, у якій беруть участь і студенти.

Особливу популярність мають соціальні мережі, які дедалі поширюються у віртуальному просторі, і реєстрація та участь у них є певним престижем для молоді. Унаслідок доступу до мережі та користування сучасними технічними приладами навіть час, який раніше вважався необхідним для позаробочих витрат (дорога на навчання), перетворюється на віртуально-дозвілєвий.

Отже, у соціальному вихованні студентів у сфері дозвілля потрібно врахувати індивідуальні особливості та створити умови для цілеспрямованого позитивного розвитку і духовно-ціннісної орієнтації. Головним соціальним завданням на сьогодні залишається виховання людини, громадянина; формування соціально значимих якостей особистості студента.

Соціальне виховання – це складова частина процесу соціалізації, педагогічно регульована і спрямована на формування соціальної зрілості і розвиток особистості за допомогою включення її в різні види соціальних відносин у спілкуванні, грі, у навчальній і суспільно корисній діяльності.

Використана література:

1. Березан В. Підготовка майбутнього соціального педагога для організації дозвілля у віртуальному просторі / В. Березан // Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми і перспективи : матеріали всеукр.наук.-практ. конф., присвяч. 85-річчю ХДАК, 6 листопад 2014 р. / Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2014. – С. 31–33.
2. Енциклопедія для фахівця соціальної сфери. – 2-ге видання / За заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. – 536 с.
3. Каджастирова Г. М. Словарь по педагогике (междисциплинарный) / Каджастирова Г. М., Каджастиров А. Ю. – Москва – Ростов-на-Дону : Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.
4. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Соціальна робота : навч. посібн. /Л. Г. Коваль, І. Д. Зверєва, С. Р. Хлеб'юк. – К. : ІЗМН, 1997. – 390 с.
5. Киселева Т. Г. Социально-культурная деятельность : учебник / Т. Г. Киселева Т. Г, Ю. Д. Красильников. – М. : МГУКИ, 2004. – 539 с.
6. Максимовська Наталія Олександрівна. Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля дис.

... д-ра пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Н. О. Максимовська. – Харків, 2015. – 559 с.

7. Сидор І. П. Організаційно-педагогічні умови дозвіллевої діяльності студентів у педагогічних коледжах Великої Британії : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І. П. Сидор. – Тернопіль, 2010. – 313 с.

8. Семашко О. М. Соціологія молоді. Проблеми соціалізації молоді засобами культури / О. М. Семашко // Соціологія культури : навч. посіб. // за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К. ; Львів : Каравела : Новий Світ–2000, 2002. – С.130-145.

9. Социология А-Я : словарь-справочник / пер. с англ. К. С. Ткаченко. – М. : Фаир-Пресс, 2000. – 608 с.: ил

10. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: навч. словник-довідник / уклад.: В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома [та ін.] ; за заг. ред. В. М. Пічі. – 2-ге вид., стереотип. – Львів : Новий Світ–2000, 2004. – 480 с.

11. Стрельцов Ю. А. Культурология досуга / Ю. А. Стрельцов. – М. : МГУК, 2002. – 183 с.

ОЛИЙНЫК ГАЛИНА МИХАЙЛОВНА. Социальное воспитание студентов в сфере досуга.

В статье осуществлен теоретический анализ научных подходов к трактовке сущности понятия "социальное воспитание", которое рассматривается как система социально-педагогических, культурных, семейно-бытовых и других мероприятий, направленных на овладение и усвоение детьми и молодежью общечеловеческих и специальных знаний, социального опыта с целью формирования в них стойких ценностных ориентаций и адекватного социально направленного поведения студентов. Раскрыто социальное воспитание студенческой молодежи в сфере досуга. Проанализирована структура досуга студентов, которая формируется под воздействием деятельности, связанной с образованием и самообразованием, активной общественной деятельностью, политической и общественной деятельностью, поддержкой здоровья, развитием творческих способностей личности, игровой деятельности, досугового общения, пассивного отдыха, а также антикультурной деятельностью. Определенно, что социальное воспитание органично связано с учебой, образованием, досугом, психологической подготовкой личности, самообразованием. Ведь это единственный комплексный интегративный многофункциональный процесс, который допускает использование всего имеющегося арсенала педагогических средств и возможностей в целях морального, социального становления и развития личности. Выделены виды и формы досуга студентов. Среди стремительно распространяются компьютерные игры, виртуальный шопинг, посещение виртуальных семинаров, просмотр фильмов и клипов, общения с «виртуальными друзьями» и родственниками в социальных сетях, чтения и учебы с помощью компьютера и тому подобное.

Ключевые слова: социальное воспитание, сфера досуга, студенческая молодежь, структура и содержание досуга, виды, формы досуга.

HALYNA OLIYNYK. *Social education of students is in the field of leisure.*

The theoretical analysis of scientific approaches as to the interpretation of the essence of the concept of "social education" is made in the article. The concept is seen as a system of social-pedagogical, cultural, family-friendly and other measures made in mastering and assimilating by children and youth of common human and special knowledge, social experience with the purpose of forming them into stable value orientations and adequate social behaviour concerning the students. The social education of students is revealed in the field of leisure. The student leisure structure is analysed in the article which is formed under the influence of education and self-education, active social activities, political and public activities, supporting health, development of creative abilities of personality, gaming activities for recreation, leisure communication, passive recreation and anticultural activities. It is determined that social upbringing is organically connected with training, education, leisure, psychological preparation of personality, self-education. After all, it is the only comprehensive, integrative, multifunctional process which involves the use of all the existing arsenal of pedagogical means and capabilities for the purposes of moral, social and personality development. The types and forms of leisure are singled out. Among them rapidly developed are computer games, virtual shopping, visiting the virtual seminars, films and videos, communication with "virtual friends and relatives in social networks", reading and learning using a computer, etc.

Keywords: social upbringing, the field of leisure, student youth, structure and contest of leisure, forms of leisure.

УДК 37.035

Сушик Н. С.

СУТНІСТЬ І МЕТА ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті визначено сутність, особливості, структуру, взаємозв'язок соціалізації та соціального виховання особистості. Охарактеризовано етапи соціального виховання особистості, які передбачають формування: 1) системи соціальних цінностей, ціннісних орієнтацій, знань, норм, правил поведінки; 2) почуттів; 3) переконань; 4) умінь, навичок поведінки, здатності ефективно використовувати соціальний досвід у своєму житті. Обґрунтовано сутність, ознаки технологій соціального виховання особистості. Визначено мету, завдання, практичну значущість застосування технологій соціального виховання особистості для її ефективної соціалізації.

Ключові слова: соціалізація, соціальне виховання, технологія, технологія соціального виховання, мета, завдання технології соціального виховання, цінності, ціннісні орієнтації, знання, почуття, переконання, норми, вміння, навички поведінки особистості.